

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

ב.

עין משפט
נר מצוה

א א מ"י פ"ה מה' טק
מתוך ה' י' כמג עשין
סו ולתין רמט עושי'ס
ח'מ פ'י שפט עמף א:
ב ב מ"י סס פ"ה ה' נ
ועיי'ס הלכה א קמג
עשין סס עושי'ס ח"מ ס"י
מי עמף א:
ג ג מ"י סס פ"ה ה' א
סמג עשין סס עור ש"ע
ח"מ פ'י מיה עמף א:
ד ד מ"י סס פ"ה ה' ג
סמג עשין סו עושי'ס
ח"מ פ'י שפט עמף א:
ה ה מ"י סס פ"ה הלכה
ט סמג עשין סו ש"ע
ש עמף א יפ'י מיע עמף
א:
ו ו מ"י סס פ"ה הלכה א
וע"ס סמג סס עושי'ס
ח"מ פ'י שפט עמף א:
ז ז מ"י ס"י מה' סמג
הלכה א קמג ולתין סמג
ח ח מ"י סס ה' א:
ט ט מ"י סס הלכה ז:
י י מ"י ס"י מה' סמג
אלה אבות העומרות כמג
סמג עשין סו:
יא יא מ"י סס פ"ה ה' א
א קמג סס:

רבינו הגאון

ארבעה אבות נויקין
השור והבור
והמבעה וההבער לא
השור כהרי המבעה כו
ורבינו מרדכי' אבות
מכלל דאיכא תולדות
תולדותיו כיצא בהן
אי לא. גבי שבת תנן
אבות מלאכות תולדותיו
כיצא בהן בשנתה בי
אבות בין תולדות האמת
במודי סקילה פי' אבות
זורה תולדות טוט וכיצא
בו וכן הארבעים חסר
אחת כולן בענין הזה
פירושם. ומאי טעמא קרי
להאי אב ולזה תולדה.
ופשטי' דאי עביד ב'
אבות או ב' תולדות חייב
תרוי' (נאילו) אב ותולדה
דידה אינו חייב אלא
אחד ואקשי' ולר' אליעזר
דחייב על אב ותולדה
דידה תרוי' מאי א' נתנן
ורייח'טו 110 א"ר עקיבא
שאלתי את ר' אליעזר
העושה מלאכות הרבה
מעין מלאכה אחת מהו
כיוי חייב על כל אחת
ואחת. ופשטי' לה כמורא
ר'שאלתו הוה) תולדות
מלאכות כמלאכות דמיון
אי לא. ופשטי' ליה
דילוי מלאכות כמלאכות
דמיון. ופרקי' הן דהוא
כמשכן קרי ליה אב
מלאכה. דלא הוא כמשכן
קרי ליה תולדה. ונדברי
רבי אליעזר מפירש'ם
הן כבירותו סרק אמרו
ליו גבי טומאות תנן
אבות טומאות כו'

ארבעה אבות נויקין. אי' דוכחא דלא מני הן כמו הכא
ובגמרא גבי שלש עשרה אבות נויקין ובארבעה
מחוסרי כפרה (כבירות דף ט:). ואל' דוכחא דקמני הן דקמני
ארבעה שומרין הן (שטות ד' מט.) וארבעה ראשי שנים הן
(ר"ה ד' ב. וט.) וגלוי' ואל' אמאי לא קאמר ארבעה אבות נויקין הן
דקמני ד' ראשי שנים הן וי"ל שלא
בא אלא להגיד ארבע אבות הללו
לא ראי זה כראי זה וקלת קשה
דבגמרא מוכח דנחית תנא למנינא לא
מדפרין ומנא דיון מאי טעמא לא
מני הני לכך וי"ל דיש מקומות דלא
מני הן כדאשכחן בארבעה מחוסרי
כפרה(י. ע"כ):

השור והבור. פי' נקוטרת
כסדר שנתנו בפרשה
סדרן צמחה פ'וע"ג דלמ"ד תנא
שור לרגלו לא הוה כסדר הפרשה
דרגל נפקא לן מושלח את בעירה
דכתיב בתר צור מ"מ סס שור כתיב
קודם בפרשה דהיינו נגיחה קדקין
ולמ"ד מצעה זה אדם אע"ג דלכתר
הבערה כתיב בפרשת אמור מכה
המה ישלמה דהיינו אדם דאיק
שור לא חש לשנותו כסדר הפרשה
לפי שחוק כל ק' ושנאו כקדר לא
הי דסיפא שצמחה קודם להבער
ור"מ פי' דסס אדם כתיב בפרשה
קודם כי יגנוג איש שור והוא
אחד מאבות נויקין דקמני הוה
צנריימא בגמרא:

ל' הרי השור כהרי המבעה.
פירוש אין קולמו של שור
קולמו של מצעה דמפרש לקמן
גמ' למ"ד תנא שור לקרני ומצעה
לשיטת משום אחר כוונתו להזיק
ומצעה אין כוונתו להזיק ולפיכך אי
כתיב רחמנא שור לא אחי מצעה
מיניה שהיא קל מיניה ואין פירושו
כשאר מקומות שנלמד לא ראי זה
כשאר מקומות שנלמד לא ראי זה

האבות נויקין השור והבור והמבעה וההבער
לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי
המבעה כהרי השור ולא זה שיש בהן רוח
חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ולא זה
וזה שדרכן לילך ולהזיק כהרי הבור שאין
דרכו לילך ולהזיק הצד השונה שבהן שדרכן
להזיק ושמירתן עליך וכשהזיק יחב המזיק
לשלם תשלומי נזק "במיוחד הארץ:
גמ' מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות
תולדותיון כיצא בהן או לאו כיצא בהן
גבי שבת תנן אבות מלאכות ארבעים
חסר אחת אבות מכלל דאיכא תולדות
תולדותיון כיצא בהן לא שנא אב האמת
ולא שנא תולדה האמת לא שנא אב
סקילה ולא שנא תולדה סקילה ומאי איכא
בין אב לתולדה נפקא מינה דראילו
עביד שתי אבות כהרי הרדי וכל
שתי תולדות כהרי הרדי מחייב אבל
חרא וחרא ואילו עביד אב ותולדה דידיה לא מחייב חרא ו"לרבי
אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי לה
תולדה הך דהוה במשכן חשיבא קרי ליה אב דלא הוה במשכן חשיבא
קרי לה תולדה גבי טומאות תנן אבות הטומאות יהשרץ יהושכבת ורע
וטמא

התם פירוש אין חומרא של זה כחומרא של זה ולכן אין החומרות גורמות זה הדין אלא הצד השווה שבהן גורם חייב רוח חיים:
פירוש מבאר מקומות משום דהוסי' המגור תחילה בלא זה היה שיש בהן רוח חיים:
ולא זה היה שיש בהן רוח חיים כהרי השור ומצעה לא הו'ך לפרש החומרא כי הכא משום דתנא כדמ' קל למז'א חומר כאתר
מה שאין בחיבורו והלא דלא מני הכא לא הרי האש כהרי השור ומצעה כהרי השור משום שלא היה
יכול למז'א חומרא מה שאין צנשייה דאי משום דכח אחר מעורב בו ואין הו'ך לדעתו כמו שורו אין זה חומרא * מדלא חשיב לה גבי
חומר כאש מבשר * והא דלמרינן לקמן (דף ג: דף ו.) גבי אנו וסכינו מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו ואין הו'ך לדעתו ה"י מאי
שנא אש שאע"פ שבת אחר מעורב בו ראוי להחייב בו משום שהוא מנוק' ושמירתו כו' ובסיפא גבי צור הוה מני למימר לא
הרי השור שחמילת עשייתו לנזק כהרי אלו ולא חש לפי שהפסיק באש וצור לא רצה לשנות קודם אש דא"כ הוה אחי אש מיניה
דכולהו אחי מצור ומד מהנך כדלמרינן בגמ' (ד' ה: ה) והתנא האריך להגידל תורה ואלדי קשם דמשמע * דעושי'ן ממון מן הדין
* ויזכר'מלתי' מני'א כי יפתח וכו' יכרה אש על הפמיה מייב על הכרייה לא כל שכן אלא ללמדך שאין עושי'ן ממון מן הדין ומיהו
בפרק הפכה (לקמן מט: ושם) דריש ליה לרצה אחרינא שעל עסקי פמיחה וכרייה בלא לו או להני'א כורה אחר כורה שפילק
מעשה ראשון ולקמן טא:). ווע' תוס' לקמן ד: ד"ה ועדין):

ולרבי אליעזר אמאי קרי ליה אב. וא"מ וימא דנפקא מינה לענין התראה שצריך להתרות אתולדה משום אב דידיה כדלמרינן
בפרק תולין (שבת דף קמא). משמר משום מאי מתרי'ן ביה רצה אמר משום צור רצי וירא אמר משום מרקד וי"ל דהכי 'פירין
משום מאי מתרי'ן ביה שהוא חייב רצה אמר משום צור אכל התרו בו משום מרקד פטור דכיון שהוא מתרה צדכר שאין דומה
סגר שמעלי' בו ופטור אכל אש התרו בו ואמר אל תשמר חייב ועי"ל דזהו שמתך הך דהואי במשכן קרי ליה אב זכרי' להמתרות התולדה
בשמה ויעוד דטע' ומכיל אין לר' להתרותו משום אב ואם התרה משום התולדה חייב וזכרי' לא חשיב ליה בפרק כלל גדול:
ט"ה"ג הך דהואי במשכן חשיבא קרי ליה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא קרי ליה תולדה. ולפי הך גירסא בא לאפקוקי כמה
מלאכות שלא היו חשונין והיו במשכן דתולדות ניהו ולא אבות מלאכות כדלמרינן בפרק צמח טומי'ן (שבת דף מט: ה) הם
העלו הקרשים מקרקע לעגלה דהיינו הכנסה ומושיט' דיוטע' אחת ואי' דגרסי הך דהוה במשכן ומשיט'א קרי לה אב הך
דלא הוה במשכן ולא חשיבא קרי לה תולדה ולפי גירסא זו צריך לומר דנעי' תרמי אכל חשיבא ולא הוה במשכן או אפכא הוה תולדה:
דלוי

א) שקלס פי' היא
כבירות ג: ב) שנת מש:
ג) וש"ו שקלס פי' היא
היא. ד) שנת עי' לו:
כבירות טז: ד) כלס פי' היא
מ"א. ה) (שמות אל-כט).
ו) (שם כג: ו) ועי' תוס'
ר"ה ב' ד"ה ארבעה
ולעיקר: ט) עין טומאת
רב שבת ד"ה ויחלת.
פ) י"ל ובמילתא וי י"ל
שיפוט. ט"ו עין כמחריס.
ל) ועי' תוס' שנת עג: ד"ה
משום ועת ע"ש לו: ד"ה
ולר"א דלמרינן. ט) עין
מהרש"ל כ"ס גליון.

גליון הש"ס

תוס' ר"ה ולא מכלל
קמני לה. לקמן י ע"א:
בא"ד ורא דאשתי'ן לקמן
ג ע"ב: בא"ד רבינו
סמך סו הר"י. עין
לקמן ד ע"ב תוס' ד"ה
ועוד ועין נכשי' מצעה
א' ע"ב ד"ה לכתו:
בא"ד ובמילתין הנ"א
וכן עוד במילתא הרמ"ב
מפסוקים כמסוק וכתבו
מזלו אש על הכרייה הי"ב
על הכרייה לבי' אלא
שאין עושי'ן מן הדין:

מוקף רש"י

במיטב הארץ. סוט לו
לחד לנזת טוטע מקרקע
עמ' ולא לנזת הכרה
מיתורת ניסין חו:).

בפירוש המשנה בפרק ראשון בבא קמא